

területét, a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai csak a beruházás által veszélyeztetett középső részt tárták fel közel 27 000 m² felületen, melynek alkalmával egy kiterjedt késő avar kori település összesen 225 régészeti jelensége került elő.

Több kisebb csoportban, a szelvény teljes hosszában szétszórva, összesen 47 házhelyet bontottunk ki. A többség K-Ny tájolású, részben földbe mélyített, kisméretű, lekerekített sarkú téglalap alakú, 2 cölöphelyes épület, de találtunk néhány kisebb, cölöphely nélküli építményt is. Kemencét mindössze 5 házban figyeltünk meg. A legjobb állapotban megmaradt, kisméretű kemencét az épület K-i sarkában hagyott agyagtömbbe vájták bele, melyhez tartozóan az átégett oldalfalú, hengeres füstelvezető nyílás is dokumentálható volt. A házak mellett és között számos kisebb-nagyobb tárológödört, agyagnyerő gödört is találtunk. A lelőhely érdekes objektumai az épületek közelében fekvő, tölgyfadeszékával bélelt, 6 darab kút. A településhez köthetően előkerült 15 hosszabb-rövidebb árokszakas is, melyeknek kerítő és vízelvezető funkciójuk lehetett.

A leletanyag eloszlása nem volt egységes a lelőhelyen. A K-i szelvényrészben talált objektumok sokkal kevesebb leletet tartalmaztak, mint a Ny-i részen fekvők. Nagy számban került elő durva házikerámia, belsőfüles cserépbogrács és sütőharang töredéke, valamint állatcsont, halcsont és számos különböző típusú orsógomb, csonteszközök (ár, tű), néhány kovatöredék. Kevés világosszürke és téglaszínű, finom, korongolt kerámiát is találtunk, főként a szelvény Ny-i részén; némelyiken hullámvonal-, és vonalköteg-díszítés látható. Egyéb korszakból csupán 2 objektum, egy őskori tárológödör és egy, a szelvényen keresztülhaladó árok került elő, melyek valószínűleg a Körös-kultúrához sorolhatók.

A szelvény közepén, a házcsoporthoz között, egy kisebb kiemelkedésen kis, avar kori temető is felszínre került. Összesen 22 ÉNy-DK tájolású sírt bontottunk ki, 2 többé-kevésbé elkülöníthető sorban. Három temetkezésben nem találtunk vázat, 2 pedig mellékletet nem tartalmazott. A legjelentősebb sír egy kettős temetkezés volt (férfi és női csontváz) részleges lótemetkezéssel. A férfi vázának medencecsontja tájékán egy öv bronzdíszei feküdtek, míg a női váz melléklet nélküli volt. A ló mellett vaskengyelt és vascsatokat dokumentáltunk. Két további gazdagabb mellékletű sírt tártunk fel; bronz övveretek, csatok, vaskés, két ismeretlen funkciójú aranyozott ezüstlemez, valamint ételmellékletre utaló állatcsontok kerültek elő ezekből. A leletek alapján – a településhez hasonlóan – a temető is késő avar kori. A temető és a telep egymáshoz, ill. a szomszédos avar kori temetőhöz (Kopáncs III.) való viszonyát a feldolgozás során lehet majd pontosabban meghatározni.

A szelvény Ny-i végében húzódó homokdombon egy avar kori, gazdag, magányos, női fülkesírt bontottunk ki. A K-Ny tájolású temetkezésben egy rossz megtartású, háton fekvő, nyújtott, női váz feküdt. Mellékletei között 2 arany, gömbcsüngős fülbevaló, gyöngy nyaklánc,

vékony, préselt, aranyozott bronz pártadíszek, 2 kiszélesedő végű, rekeszes díszítésű, sodrott ezüstkarperec, tűtartó, spatula, ezüst fülesgomb, orsókarika és vaskés volt. A jobb állkapocs alá obulusként egy aranyosolidust helyeztek (Heraclius császár verete, 616–625 között). A sír környezetét alaposan átkutattuk, de több temetkezés nem került felszínre. Horváth Zoltán vezetésével a lelőhely geológiai felmérését is elvégeztük.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Deák Andrea, Hargitai András, Molnár Gyöngyi, Wilhelm Gábor régészek; Bárdos Nándor, Bernáth László, Bene Zsuzsa, Czegléczki Tibor, Kulcsár Kornél, Sultis László, Kékegyi Dorottya, Kovács Sándor, Kulcsár Zoltánné, Kulcsár Zoltán, Frank Tamás, Farkas Gábor technikusok.

HERENDI ORSOLYA

226. Hódmezővásárhely, Kopáncs III. (KÖH 56390)

(Csongrád megye) A

2008-ban tervezett bányanyitás miatt Tóth Katalin vezetésével a Tornyai János Múzeum próbafeltárást végzett a 47. sz. főúttól mintegy 500 m-re D-re található lelőhelyen, melynek során avar temetkezések kerültek elő. A homokbányászattal gyakorlatilag a teljes lelőhelyet érintették, ezért szükségessé vált a teljes megelőző feltárás. Az ásatás második üteme 2009. március 4. és április 30. között zajlott, melynek során a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai 4679 m²-nyi területen további 185 késő avar kori sírt bontottak ki, ezek közül 7 teljes lótemetkezés volt.

Megfigyeltünk koporsós, ill. lepelbe burkolt temetkezési formát, valamint néhány sírban a talált cölöplyukak sír építményre vagy halotti kerevetre utalnak. A férfisírokban általában vas övcsatokat, vaskéseket találtunk, néhány esetben bronz övvereteket, ill. bronzcsatokat. A különleges tárgyak közé tartozik egy négyzet alakú, vasból készült veret, melynek közepén bronzfoglatban egy üveggyöngy található, ill. egy szinte teljesen ép üvegtálka.

A női sírokból általában karperecek, fülbevalók, orsógombok és gyöngyök kerültek napvilágra. Néhány esetben rekonstruálni is lehet a nyakláncot, hiszen in situ maradtak meg a dinnyemag alakú és szemesgyöngyökből álló sorok. Egy női temetkezésben a medencénél egy fülbevalópár és két gyűrű került elő egy csomóban, valamint a felsőt testen egy boglárpár. A feltárás egyetlen aranytárgya egy fülbevaló.

Általános mellékletnek a részleges kiskérődző-maradványok tekinthetők, melyek a legtöbb esetben a koponyát és a végtagcsontokat jelentik. A lótemetkezések esetében kivétel nélkül a teljes vázat találtuk meg, néhány alkalommal a lószerszámok, ill. az azokat díszítő veretek is előkerültek.

Az ásatás eredményei, valamint a földmunkák során végzett szakfelületek alapján a temető teljesen feltártnak tekinthető.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozást követően a Tornyai János Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Kékegyi Dorottya, Kovács Sándor technikusok, Paja László antropológus.

BÁCSMEGI GÁBOR

227. Ibrány-Kertváros, Temető-tábla (KÖH 51546)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) **Á**

2009. március 30-án az ibrányi rendőrőrsről bejelentés érkezett a nyíregyházi Jósa András Múzeumba, hogy a címben jelzett területen emberi maradványok kerültek elő. A helyszíni szemle során megállapítottuk, hogy a mélyszántással egy temető maradványai kerültek felszínre. A nagy mennyiségű emberi csont – köztük csaknem ép koponya, combcsontok stb. – alapján a temető erősen sérült. A jelenségek, ill. korábbi adattári adatok alapján valószínűsíthető volt, hogy egy Árpád-kori temetőről lehet szó, amit az ásatás is megerősített.

A 2009. március 31. és április 14. között végzett leletmentés során összesen 48 „csontkupacot” (egy-egy teljesen kiszántott sírt) lehetett lokalizálni. A továbbiakban 30 – részben az eke által bolygatott – sírt bontottunk ki, valamint egy objektumrészletet, melyet idő hiányában nem volt módunk feltárni, de esetleg egy ismeretlen korú ház(?) maradványa. A leletanyag meglehetősen szegényes, mindössze néhány S-végű karikaékszer, egy nyitott hajkarika, egy bronzgyűrű, egy esetben pedig kásagyöngyök kerültek elő. A temető kiterjedése a kiásott szelvényeknél jóval nagyobb lehet, amit a dombhát egyéb részein talált csontmaradványok is megerősítenek.

A leletmentés helyétől kissé távolabb, két helyen fémkeresővel egy Mária-érme, valamint 14–15. századi ékszerek előkerültek. Ezekre a területekre idő hiányában nem bonthattunk rá.

Munkatársak: Lukács József, Scholtz Róbert, Tompa György régészek, Szinyéri Péterné, Varga Ágnes restaurátorok, Bakos János, Szmolár Edit technikusok, Mester Andrea gyűjteménykezelő, Kiss László rajzoló, valamint Gosztonyi Tibor, az ibrányi Helytörténeti Gyűjtemény vezetője.

ISTVÁNOVITS ESZTER – JAKAB ATTILA

228. Igar-Vámpuszta, Galástya (KÖH 21918)

(Fejér megye) **B**

A Galástya őskori telepe a 19. sz. óta ismert; e sorok írója 1949-ban vázlatosan felmérte és leírta.¹⁵ 1972–73-

ban Bándi Gábor, Kovács Tibor és F. Petres Éva ásatást folytattak a telep több pontján. A kultúrréteg 180–200 cm vastag, több tapasztott padlójú ház, tűzhely, kemence, gödör került napvilágra a Vátya-kultúra korai és késői szakaszából. A telep élete a koszideri periódussal zárult.¹⁶ A dombot 2009 áprilisában mértem fel feleségem segítségével, Merkl Máté régész egyetemi hallgató közreműködésével. (Az illusztrációt lásd az előző oldalon!)

Igar községtől D-re, a Vámpuszta K-i széle feletti nagy kiterjedésű fennsík D-i sarkában van a Galástya nevű domb, Ny-i aljában néhány lakóház áll. A domb teljes területe a közelmúltban még szőlő volt, most már csak a DNy-i oldalon van szőlő egy kis területen. A plató parlag, csak középen művelnek még egy kis területet. Az egykori parcellák szélét rézsűk jelzik. A domb pereme többnyire elmosódott, D-i vége lebányászott szakadéokban végződik.

Az egykori erődítés maradványait a fennsíktól elválasztó, széles árok jelenti az É-i és K-i oldalon. Azonban ezek részben ma is szántott területek, ezért az árok eredeti alakját nem ismerjük. ÉNy-i és D-i vége eredetileg vízmosásos bevágódás lehetett, ezeket összekötve mélyítették ki az őskorban a dombot védő árkot. A dombtetőn és K-i oldalában nagy mennyiségű bronzkori cserép hever a felszínen. A telep hossza kb. 178, szélessége kb. 50–60 m.

NOVÁKI GYULA

229. Iharos, Temető (KÖH 73253)

(Somogy megye) **Kö**

A jelenlegi temető nem használt, K-i részén a források alapján a falu középkori templomát lehetett sejteni. A feltárás költségét a helyi Önkormányzat fedezte, két közmunkás és az Iharosi Szent György lovagrend több önkéntese segített. Az ásatás céljából azt tűztük ki, hogy megállapítsuk, egyáltalán van-e templomra utaló jel a területen, ill. hogy adatokat nyerjünk annak elhelyezkedésére, méretére.

2009. november 16–20. között egy kb. É–D irányú és egy arra merőleges, D-i falából induló Ny–K-i irányú árkot jelöltünk ki. Az árkokban embercsontokat, koporsózegeket, tégl- és habarcsdarabokat találtunk.

Először a 2. sz. kutatóárokban találtunk egy É–D irányú falat, amely 1,3 m szélesnek és 4 téglasor magasnak bizonyult. Az 1. sz. kutatóárok É-i részén is falat találtunk, ez 3–6 sor magasan maradt meg. A területtől É-ra, a két egymásra merőleges árok találkozásánál próbáltuk követni a falak vonalát. Itt egy újabb, 3. sz. szelvényt nyitottunk. Megtaláltuk a két fal találkozását. Sajnos a K-i fal csak rövid ideig volt magasan követhető, egy idő

15 Nováki Gy.: Fejér megye őskori földvárjai. ArchÉrt 79 (1952) 9, 11.

16 BÁNDI G.: Igar-Vámpuszta-Galástya. RégFüz Ser. I. No. 26 (1973) 11.; F. PETRES É.–BÁNDI G.–KOVÁCS T.: Igar-Vámpuszta-Galástya. RégFüz Ser. I. No. 27 (1974) 9.